

פרסום עתי לענייני פוליטיקה, חברה ותרבות באיראן בעריכת ד"ר רז צימט

שובם של המהללים הפוליטיים

בשבועות האחרונים התבטאו שני מטיפים איראנים בולטים בחריפות כנגד נשיא איראן ויו"ר "המועצה לקביעת האינטרס של המשטר". אחד מהם אף ייחל למותו של רפסנג'אני. התבטאויות אלה מספקות עדות נוספת לתופעת "המהללים הפוליטיים", שהתרחבה החל ממחצית שנות התשעים. מהללים איראנים¹ מילאו תפקיד משמעותי בקשר בין אנשי הדת השיעים לחברה האיראנית עוד טרם המהפכה האסלאמית ופעילותם בחסות המדינה גברה לאחר המהפכה. בשנות התשעים החלו חלק מהמהללים להתבטא בנושאים פוליטיים שנויים במחלוקת ומתחו ביקורת כנגד מדיניות הרפורמות בהובלת הנשיאים רפסנג'אני וח'אתמי. הבולט שבין המהללים הפוליטיים הוא המהלל הרדיקלי מנצור ארזי.

הנשיא אחמדינז'אד קיים בתקופת כהונתו הראשונה קשרים טובים עם חלק מהמהללים. תמיכתו הנמשכת בראש לשכתו מעורר המחלוקת, רחים משאא'י, הביאה, עם זאת, לעימות חריף בינו לבין המהללים שהחלו למתוח ביקורת על מדיניותו והאשימו אותו בפגיעה בערכי האסלאם. במקביל למעורבותם הפוליטית הגוברת התחזקו בשנים האחרונות מעמדם החברתי של המהללים והשפעתם הציבורית, בעיקר בקרב השכבות החלשות והצעירים. התחזקות מעמדם בולטת במיוחד על רקע השחיקה במעמדם של אנשי הדת הממסדיים והגבירה את החשש בקרב הממסד הדתי מפני פעילות המהללים שעלולה לערער על מעמד אנשי הדת.

הביקורת הנשמעת בשבועות האחרונים מצד חלק מהמהללים כנגד תומכי רוחאני עשויה להצביע על כוונתם לשוב ולהגביר את מעורבותם הפוליטית בניסיון לבלום שינויים במדיניות הפנים או החוץ הנחשבים, לשיטתם, כסטייה מערכי המהפכה. במקרה הצורך עשויים המהללים לשמש את בכירי המשטר כאמצעי נוסף להגבלת כוחו של הנשיא ולגיוס תמיכה ציבורית כנגד מדיניותו.

¹ מהללים (בפרסית: מדאחאן) הם מטיפים דתיים, שתפקידם לעורר ולהלהיב את השומעים במהלך טקסים דתיים, ובעיקר בתהלוכות האבל הנערכות בחודש מוחרם לציון העאשורא, יום הטבח של האימאם חוסיין ותומכיו בקרב כרבלאא' בשנת 680 לספירה. בהטפותיהם עושים המהללים שימוש בשירה ובחריזה.

מתקפות חריפות מצד מהללים כנגד רוחאני ורפסנג'אני

שני מהללים איראנים בולטים התבטאו בשבועות האחרונים בחריפות כנגד נשיא איראן, חסן רוחאני, ויו"ר "המועצה לקביעת האינטרס של המשטר", עלי-אכבר האשמי רפסנג'אני. במחצית אוקטובר תקף מנצור ארזי (Mansour Arzi), אחד המהללים הבולטים בטהראן, בחריפות את רפסנג'אני וייחל למותו. במהלך טקס דתי בטהראן התייחס ארזי להסתייגות, שהביע לאחרונה רפסנג'אני בנוגע לקריאה "מוות לאמריקה", ואמר: "הלוואי ואלוהים יביא למותו (של רפסנג'אני)" <http://www.entekhab.ir/fa/news/133110>.

ימים ספורים לאחר מכן התייחס המהלל סעיד חדאדיאן (Sa'id Haddadian) לאפשרות מינויו של ג'עפר תופיקי (Ja'far Towfighi), המשמש כממלא מקום שר המדעים וההשכלה הגבוהה, לתפקיד שר. חדאדיאן, המכהן בנציגות המנהיג באוניברסיטת טהראן, הזהיר את הנשיא לבל ימנה שרים שהיו מעורבים במהומות 2009. הוא גם הזהיר את חברי המג'לס שלא לאשר מינוי זה אם יובא בפניהם על-ידי רוחאני <http://www.entekhab.ir/fa/news/133223>.

בעקבות הצהרות אלה מתחו כמה אתרים איראנים ביקורת חריפה כנגד תופעת "המהללים הפוליטיים" וסגנונם הבוטה. האתר עצר-י איראן טען במאמר פרשנות שפרסם בימים האחרונים, כי המהללים – בדומה ליתר אזרחי איראן – רשאים להביע את דעתם בנוגע לענייני המדינה, אך עליהם לשמור על סגנון ראוי ולא להשתמש במעמדם הדתי לצורך השמעת עלבונות והצהרות שאינן מכבדות את מעמדם. האתר טען, כי חלק מהמהללים הפוליטיים נהגו בשנים האחרונות "ללא חזון" והם ממשיכים בדרך זו גם כעת. "זוהי הרפובליקה האסלאמית של איראן ולא רפובליקת המהללים", סיכם האתר <http://www.asriran.com/fa/news/300346> /مداحان-بی-بصیرت-مردودانی-که-سودای-بیرگشتت-دارند).

גם האתר ג'מהורית מתח ביקורת על השינוי שחל באופן פעילותם של המהללים הדתיים בשנים האחרונות והפיכתם לפוליטיים. האווירה הפוליטית במדינה והאהדה הציבורית הגוברת כלפי חלק מהמהללים המפורסמים הגבירו את חדירתם לעניינים פוליטיים. חלק מהם הם בעלי נטיות פוליטיות קיצוניות ומגיבים בחריפות תוך השמעת עלבונות פומביים כלפי בכירים שאינם מסכימים עם עמדותיהם. אמירות פוגעניות וסגנון בוטה אינם תורמים להפצת תרבות ביקורת בריאה בקרב האזרחים, גרס האתר, והם מסכנים את עתידה של המדינה.

<http://www.jomhouriat.ir/fa/content/4557/%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AD%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B5%DB%8C%D8%A8%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%A2%D9%86%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%A2%DB%8C%D9%86%D8%AF%D9%87-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86>

צמיחת המהללים ומעורבותם בפוליטיקה לאחר המהפכה

מהללים איראנים מילאו תפקיד משמעותי בקשר בין אנשי הדת השיעים לחברה עוד טרם המהפכה האסלאמית. השפעתם באה לידי ביטוי בעיקר במהלך טקסי העאשורא המציינים את הטבח בראשי השיעה בקרב כרבלא' בשנת 680 לספירה. במהלך טקסים אלה מובילים המהללים את תהלוכות האבל תוך ביכוי המתים ושחזור סיפור הקרבתם (תעזיה) של האימאם חוסיין ותומכיו. לאחר המהפכה האסלאמית גברה פעילותם של המהללים הדתיים בחסות המדינה. במהלך מלחמת איראן-עיראק (1980-1988) מילאו מהללים, כדוגמת צאדק אהנגראן (Sadegh Ahangaran) וע'לאם כוית-פור (Gholam Koveitipoor), תפקיד משמעותי בעידוד הלוחמים בחזית.

החל ממחצית שנות התשעים החלו חלק מהמהללים להתבטא בנושאים פוליטיים שנויים במחלוקת ומתחו ביקורת גוברת כנגד מדיניות הרפורמות הכלכליות והחברתיות, שהובילו הנשיאים רפסנג'אני (1989-1997) ומחמד ח'אתמי (1997-2005). הבלוט שבין המהללים הפוליטיים הוא חאג' מנצור ארזי. ארזי, יליד 1953 בטהראן, מזהה ממחצית שנות התשעים עם התנועה הרדיקלית "אנצאר חזבאללה" (Ansar Hezbollah), שהיתה מעורבת בפעילות אלימה כנגד פעילים ובכירים רפורמיסטיים ואף בניסיונות חיסול של יריבים פוליטיים. במהלך מערכת הבחירות לנשיאות איראן בשנת 1997 ניצל ארזי את טקסי יום העאשורא כדי לקרוא לנאמניו שלא להצביע עבור מחמד ח'אתמי (<http://aftabnews.ir/fa/news/214848>/آقای-ارضي-دين-مردم-افداي-دنيای-ديگر-ان-نکنيد).

במערכת הבחירות בשנת 2005 תקף ארזי בחריפות שניים מבין המועמדים, שהתמודדו מול מחמוד אחמדינז'אד בבחירות: הנשיא לשעבר רפסנג'אני ומחמד-באקר קאליבאף (Mohammad-Baqer Qalibag), המשמש כיום כראש עיריית טהראן. ארזי הישווה את קאליבאף לעמר אבן סעד (Amr ibn Sa'ad), שהוביל את כוחותיו של הח'ליף האומיי, יזיד הראשון, שטבח בחוסיין בן-עלי בטבח כרבלא' (<http://aftabnews.ir/fa/news/214820>/کنند-کاوی-در-عملکرد-سیاسی-یک-مداح).

מנצור ארזי

המהללים ואחמדינז'אד: מירח דבש לעימות חריף

בתקופת כהונתו הראשונה כנשיא (2009-2005) קיים אחמדינז'אד קשרים קרובים עם המהללים הדתיים. שורשי שיתוף הפעולה בין אחמדינז'אד למהללים נעוצים בסיוע, שהעניק אחמדינז'אד לפעילותם במהלך כהונתו כראש עיריית טהראן (2003-2005). תפישותיו המשיחיות ונטייתו האוהדת ביחס לביטויים של אסלאם עממי יצרו בסיס נוח לקרבה בין הנשיא לחלק מהמהללים, ובראשם מנצור ארזי. ארזי אף נטל חלק בנסיעות שקיים הנשיא עם חברי ממשלתו למחוזות ברחבי איראן. הנשיא מצידו הקפיד להיפגש באופן קבוע עם המהללים המקורבים לו.

(<http://www.isna.ir/fa/news/92072716175/%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AD%D8%A7%D9%86-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%DB%8C-%D9%88-%D9%85%D8%AD%D8%B1%D9%85-%D9%BE%DB%8C%D8%B4-%D8%B1%D9%88>).

אחמדינז'אד עם מהללים. מימין: מנצור ארזי

http://cdn.asriran.com/files/fa/news/1391/12/27/275890_678.jpg

תמיכת המהללים באחמדינז'אד נמשכה גם במערכת הבחירות לנשיאות בשנת 2009 ובמהלך המשבר הפוליטי שפרץ לאחר הבחירות. הזדהותו של הנשיא עם "הזרם הסוטה" במחצית השנייה של תקופת כהונתו ותמיכתו הנמשכת והבלתי-מסויגת בראש לשכתו מעורר המחלוקת, רחים משאא', הביאו, עם זאת, לעימות חריף בין הנשיא למהללים. המהללים החלו למתוח ביקורת חריפה כנגד הנשיא וראש לשכתו, תקפו את מדיניותו בענייני כלכלה, דת וחברה והאשימו אותו בפגיעה בערכי האסלאם. בינואר 2010 הצהיר ארזי, כי משאא' גרוע יותר מסלמאן רושדי, מחברו של הספר "פסוקי השטן" שדינו נגזר למוות על-ידי מנהיג המהפכה האסלאמית, איתאללה ח'ומיני.

(<http://aftabnews.ir/fa/news/94029/%D8%AD%D8%A7%D8%AC-%D9%85%D9%86%D8%B5%D9%88%D8%B1%D9%85%D8%B4%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%B3%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%B1%D8%B4%D8%AF%DB%8C-%D9%87%D9%85-%D8%A8%D8%AF%D8%AA%D8%B1-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>)

זמן קצר לאחר מכן הבטיח ארזי פרס כספי למי שיוציא את משאא' להורג, הוא כינה את ראש לשכת הנשיא "בעל תכונות יהודיות" ויחל למותו (<http://www.digarban.com/node/2103>). בשיאו של העימות בין הנשיא למהללים הגישה הממשלה לרשות השופטת תלונה כנגד מנצור ארזי וסעיד חדאדיאן באשמת פגיעה בנשיא. הטיפול בתלונה נמשך לאורך זמן, ייתכן על רקע מאבקי הכוחות החריפים בין הנשיא למנהיג העליון ולרשות השופטת בשלהי כהונתו, ובסופו של דבר נידון ארזי לקנס כספי בלבד.

במערכת הבחירות האחרונות המשיכו חלק מהמהללים במעורבותם הפוליטית. כך, למשל, נטען על-ידי האתר פארסינה, כי סיד רזא נרימאני (Seyyed Reza Narimani), אחד המהללים בטהראן, הביע

במהלך מערכת הבחירות תמיכה בסעידי ג'לילי, מזכיר "המועצה העליונה לביטחון לאומי", שנתמך על-ידי הימין הרדיקלי.

(<http://www.parsine.com/fa/news/123108/%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AD%DB%8C-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%AE%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D8%AA%DB%8C-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%B3%D8%B9%DB%8C%D8%AF-%D8%AC%D9%84%DB%8C%D9%84%DB%8C-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%84%D9%88%D8%AF>)

עליית מעמד החברתי של המהללים על חשבון אנשי הדת הממסדיים

בשנים האחרונות ניכרת עליה במעמד החברתי של המהללים ובהשפעתם הציבורית, בעיקר בקרב השכבות החלשות בחברה והצעירים. העלייה במעמד המהללים העממיים בולטת במיוחד על רקע השחיקה במעמד של אנשי הדת הממסדיים. בשונה מאנשי הדת הממסדיים המזוהים לעיתים קרובות עם הממסד הפוליטי באיראן, המהללים מזוהים יותר עם הציבור הרחב וערים יותר למצוקותיו ולדאגותיו. הם גם נחשבים כבעלי יכולת גיוס טובה יותר של הציבור הרחב בזכות כישוריהם הרטוריים ויכולתם לעורר התלהבות בקרב קהל המאמינים.

הבלוגר רזא תאראן, תלמיד דת מהמכללה הדתית בעיר קום המפעיל בלוג אישי העוסק בחייהם של תלמידי הדת (<http://rezataran.blogfa.com>) התייחס בשנים האחרונות להתחזקות המהללים העממיים על חשבון אנשי הדת הממסדיים. ברשומה שפרסם במרץ 2012 כתב תאראן, כי מטפים וקוראן בקוראן נעדרי הכשרה דתית תופסים באופן הדרגתי את מקומם של אנשי הדת ונהנים ממעמד חברתי, שהיה שמור בעבר לאנשי הדת. ביולי 2012 הביע תאראן את הסתייגותו ממעמד הגובר של המהללים והדרשנים שאינם בעלי הכשרה דתית רשמית. הוא ציין, כי ברחבי העיר קום נמכרים תקליטורים של הטפות דתיות שונות המציגות את הדת באופן שטחי ופוגעות, לדבריו, ביחס כלפי האסלאם. מהללים רבים שאינם אנשי דת מתמקדים, לטענתו, בעבודת השטן, ביהדות, ב"בוניס החופשיים" או ב"האביה כאילו היו אלה האשמים המרכזיים בבעיות החברתיות באיראן.

תאראן מייחס את עליית מעמד של המהללים לאובדן הקשר בין אנשי הדת לאזרחים. בעבר קיימו אנשי הדת קשרים טובים ויומיומיים עם האזרחים, ביקרו בבתייהם, השתתפו באירועים משפחתיים ונפגשו עימם באופן קבוע. האזרחים ראו בהם מקור סמכות מרכזי וגם תמכו בהם מבחינה כספית. כיום, רבים מאנשי הדת מסתפקים בדרשות יום השישי במסגדים ונמנעים כמעט לחלוטין מקשר שוטף עם האזרחים. אנשי דת רבים מעדיפים להופיע בטלוויזיה, לשאת נאומים בפגישות רבות משתתפים, להעביר קורסים, להקים מוסדות או לעסוק בניהול והדבר פוגע בקשר השוטף שלהם עם האזרחים. במצב זה תופסים המהללים את מקומם כנציגי הציבור.

התרחבות פעילות המהללים והביקורת כנגדם בממסד הדתי

המהללים פועלים במסגרות שונות, כגון: מועצת לוחמי האסלאם (היאת רזמנדגאן אסלאם) הפועלת בעשרות ערים ברחבי איראן. לצד ארזי וחדאדיאן מוכרים מהללים פוליטיים נוספים, ובהם: חסין סאזור (Hossein Sib Sorkhi); הנחשב כבעל השפעה בלשכת המנהיג; חסין סיב סר'חי (Hossein Sib Sorkhi); אחמד קדמי (Ahmad Ghadami), קרוב משפחתו של אחמדינז'אד, ששימש בעבר כאחראי על מחלקת האבטחה ב"ארגון העיריות והמועצות הכפריות" של איראן; מחמוד כרימי (Mahmoud Karimi); רוחאללה בהמני (Ruhollah Bahmani); מחסן טאהרי (Mohsen Taheri); ע'לאם-רזא סאזגאר (Gholam Reza Sazgar); מהדי סלחשור (Mehdi Salahshoor); מג'יד זאדשיר (Majid Zadshir); אחמד זין אל-עאבדין (Ahmad Zeynoladedin); ועבאס חידרזאדה (Abbas Heydarzadeh). חלק ממהללים אלה מקיימים קשרים עם משמרות המהפכה והבסיג'.

<http://www.digarban.com/%D9%BE%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%AF%D9%87/%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AD%D8%A7%D9%86-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%DB%8C%E2%80%8C%D9%80-%D9%87%DB%8C%D8%A7%D8%AA%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%DB%8C>

עמודו הראשי של אתר האינטרנט של "מועצת לוחמי האסלאם" של קום, <http://razmandegan-qom.com>

בשנה האחרונה ניכרת פעילותם של המהללים הדתיים גם במעורבות האיראנית בסוריה. מספר אתרים איראנים דיווחו בחודשים האחרונים, כי מהללים איראנים, כדוגמת חמיד עלימי (Hamid Alimi), נסעו לסוריה על מנת ליטול חלק בפעילותם של הכוחות האיראנים המשתתפים בלחימה לצד תומכי המשטר הסורי.

חמיד עלימי, מטיף, בלבוש צבאי בסוריה, מתוך:

<http://www.mashreghnews.ir/fa/news/241952> /تصاویر جدید از محاذات ایران-سوریه

ראשי המשטר האיראני והממסד הדתי מכירים בהשפעתם הציבורית הנרחבת. הכרה זו באה לידי ביטוי, בין היתר, בפגישות שוטפות שמקיימים ראשי המשטר, ובראשם המנהיג העליון, עם המהללים.

המהללים במהלך פגישה עתית עם המנהיג העליון, עלי ח'אמנהאי,

http://www.mashreghnews.ir/files/fa/news/1392/2/11/315991_821.jpg

בממסד הדתי האיראני ניכר בשנים האחרונות חשש גובר מהתחזקות מעמדם של המהללים העממיים. כמה מאנשי הדת הבכירים הזהירו מפני הפצת "אמונות תפלות" ו"סטיות אסלאמיות" בהובלת מהללים, שחלקם אין כל השכלה דתית רשמית. ביוני 2011 הצהיר איש הדת הבכיר, איתאללה נאצר מכארם שיראזי (Ayatollah Naser Makarem Shirazi), כי הציבור צריך ללמוד דת מאנשי הדת ולא

מ"מהללים בורים", שהצהרותיהם משמשים את אויבי השיעה כנגד השיעים (מקביל <http://hawzahnews.ir/index.aspx?siteid=6&pageid=1973&newsview=87842>).
 האשימו אמצעי תקשורת שמרנים את המהללים בשחיתות מוסרית וכלכלית וטענו, כי הם מרוויחים שכר מופלג ובלתי צודק.

הממסד הדתי חושש, כי פעילותם של מהללים עממיים ומסדרים צפויים וכן ביטויים של אסלאם עממי ומשיחיות עלולים לערער על מעמדם של אנשי הדת ולאפשר פרשנות שאינה תלויה בממסד הדתי. חשש זה הוביל, בין היתר, להטלת מגבלות על אופן קיום טקסי האבלות השיעים, כגון: מגבלות על הלקאה עצמית, על הצבת תמונות של האימאמים השיעים ועל שימוש בכלי נגינה. כמו כן פעלו השלטונות נגד הפצת תקליטורים בעלי תכנים דתיים שלא אושרו על-ידי השלטונות. מגבלות אלה הן חלק ממערכה כוללת מצד המשטר שנועדה להגביר את הפיקוח על ביטויים דתיים, שאינם עולים בקנה אחד עם הפרשנות ה"רשמית" המקובלת על ההנהגה הדתית הנוכחית באיראן ועם תפיסת שלטון חכם הדת (ולאית-י פקיה)².

² ראה בהקשר זה: רז צימט, "גילויי משיחיות וצופיות מול אסלאם שמרני ברפובליקה האסלאמית", "זמן איראן", גיליון מס' 4 (מרכז אליאנס ללימודים איראנים באוניברסיטת תל-אביב, 23 ביולי 2007), <http://humanities.tau.ac.il/iranian/he/pre/9->, iran-pulse-he/73-4.